

norden

Nordisk ministerråd

Bakgrundsmaterial för handlingsplan för nordiskt samarbete om funktionshinder 2015-2017

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

MÅNGFALD

FRI RÖRLIGHET

Innehåll

Nordiskt samarbete om funktionshinder.....	2
Bakgrund och kontext.....	3
Mänskliga rättigheter och FN:s funktionshinderkonvention.....	4
Hållbart samhälle genom universell utformning och mångfald	5
Nordisk nytta genom samarbete om funktionshinder.....	6
Prioriteringar för Nordiska ministerrådets social- och hälsopolitik	7
Nordens Välfärdscenter	8
Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder	8
Trender som påverkar funktionshinderspolitikens förutsättningar	9
Viktiga aktörer och dokument.....	9
Prioriterade områden.....	12
Handlingsplan för nordiskt samarbete om funktionshinder 2015-2017	13
Metod för arbetet med handlingsplanen.....	13
Handlingsplanens mål	14
Målgrupper.....	15
Handlingsplanens fokusområden	16
Aktivitetsplan.....	16
Finansiering.....	22
Nästa steg	23
Definitioner, termer och begrepp	23
Funktionshinderspolitik i de nordiska länderna och självstyrande områden	25
Lista på personer som deltagit i utformningen av handlingsplanen	28

Nordiskt samarbete om funktionshinder

Inkludering av personer med funktionsnedsättning i samhället, är ett viktigt mål inom det nordiska samarbetet. Samarbetet baseras på de nordiska ländernas samt Färöarnas, Grönlands och Ålands gemensamma värderingar om demokrati, rättsstat och jämlikhet.

Principerna för välfärdssamhället i Norden handlar om medborgares förutsättningar för lika möjligheter och trygghet för alla oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion, övertygelse, funktionsförmåga, ålder eller sexuell läggning. Det handlar också om sociala rättigheter och principen om att alla ska ha lika tillgång till hälso- och sociala tjänster, utbildning och kultur.

Länderna strävar efter en hållbar samhällsutveckling som bygger på medborgarnas möjligheter till individuell frihet och självförverkligande.

I de nordiska samarbetsministrarnas visionsdeklaration från februari 2014 *Norden – Samman är vi starkare* uttrycks bland annat visioner om optimala förutsättningar för att medborgare ska kunna röra sig fritt mellan de nordiska länderna och att Norden ska vara en innovativ region med fokus på välfärd, utbildning, kreativitet, entreprenörskap, hållbarhet och forskning. Samarbetsministrarna vill även säkerställa att det nordiska samarbetet i internationella frågor kompletterar det samarbete som äger rum i andra organisationer. Det nordiska samarbetet ska skapa nordisk nytta, ge mervärde åt alla och leda till konkreta resultat.

Bakgrund och kontext

En betydande andel av de nordiska ländernas befolkningar har någon typ av funktionsnedsättning. NVC har använt statistik från OECD-rapporten *Sickness, Disability and Work (OECD 2010)*. I de nordiska länderna självrappporterar mellan 13 och 21% av befolkningen mellan 20-64 år att de har någon typ av funktionsnedsättning. Inräknat personer som upplever att de har en psykisk ohälsa visar en dansk studie från forskningsinstitutet SFI att det handlar om en tredjedel av medborgarna.¹

I juni 2013 fick Nordens Välfärdscenter (NVC) uppdraget från Nordiska ministerrådet för social- och hälsosektorn (MR-S) att föreslå en treårig handlingsplan för nordiskt samarbete om funktionshinder. NVC är en institution under MR-S. Handlingsplanen ska gälla under åren 2015 – 2017. NVC är en institution under MR-S. Handlingsplanen ska bli vägledande för social- och hälsosektorn men även täcka andra relevanta politikområden. Den ska också täcka relevanta institutioners arbete och den ska verkställas med hänsyn till redan ingångna kontrakt.

Det nordiska samarbetets nyligen tillsatta Råd för nordiskt samarbete om funktionshinder, har givit inspel till handlingsplanen. Även andra sakkunniga experter har hörts. Under arbetet med handlingsplanen har projektledaren haft kontinuerlig kontakt med Nordiska ministerrådets sekretariat. Särskild uppmärksamhet har riktats till de överordnade prioriteringarna i MR-S², de nordiska samarbetsministrarnas visionsdeklaration från februari 2014 och intentionerna för strategin för Hållbar utveckling. I samband med projektet har också en kartläggning gjorts av prioriteringar och aktiviteter inom EU, Europarådet samt FN:s arbete med konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Situationen för personer med funktionsnedsättning präglas fortfarande generellt av stora skillnader i jämförelse med övriga befolkningen. Som exempel kan nämnas den svenska Myndigheten för Delaktighets senaste uppföljning av de funktionshinderspolutiska målen där 55% av invånarna med funktionsnedsättning har sysselsättning mot 79% bland övriga, dålig hälsa är tio gånger så vanlig och 30% har eftergymnasial utbildning i jämförelse med 44% hos övriga³. Detta trots decennier av reformer, ökade rättigheter och utbud av stöd, lagstiftning mot diskriminering och för mänskliga rättigheter. Nya forskningsrapporter och uppföljningar av funktionshinderspolutikens effekter visar att förutsättningarna för att leva ett självständigt liv, försörja sig och att delta i samhällsgemenskapen är begränsade⁴. Nordiska ministerrådets strategi Ett gott liv i ett hållbart Norden⁵ fastslår att tillsammans med personer med invandrarbakgrund, långtidsarbetslösa, långtidssjuka och ensamförsörjarfamiljer löper personer med funktionsnedsättning störst risk att drabbas av fattigdom.

---

¹ I SFIs rapport från 2013 visar var tredje dansk att man upplever sig ha någon typ av funktionsnedsättning. Svårigheten med enkätundersökningar är att de inte är tillgängliga för alla grupper personer med funktionsnedsättningar. I Svenska Folkhälsomyndighetens nationella folkhälsoundersökning anger i snitt 22% att de har någon typ av funktionsnedsättning.

² Sektorsprogrammet för Nordiska ministerrådet för Social- och hälsosektorn, 2013

³ Hur är läget 2014? Myndigheten för Delaktighet 2014.

⁴ Malene Damgaard, Tinne Steffensen, Steen Bengtsson, Hverdagsliv og levevilkår for mennesker med funktionsnedsættelse - En analyse af sammenhænge mellem hverdagsliv, samliv, udsathed og type og grad af funktionsnedsættelse SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd og Hur är läget 2013, Handisam, Sverige

⁵ Ett gott liv i ett hållbart Norden, Nordiska ministerrådet, 2013 sid 14

Funktionshindersperspektivet är ännu inte fullt integrerat i det officiella nordiska samarbetet utanför social- och hälsosektorn. Det gör att projekt, möten och annan verksamhet som bedrivs i nordisk regi inte är tillgängliga i bredare förståelse och därmed inte ändamålsenliga för en betydande del av den nordiska befolkningen. Denna handlingsplan fokuserar till viss del på att synliggöra funktionshindersperspektivet i Nordiska ministerrådets och Nordiska Rådets egen verksamhet men också på att skapa plattformar för erfarenhetsutbyte mellan och mervärde för länder och självstyrande områden. Handlingsplanen innehåller aktiviteter som svarar till de visioner och målsättningar som det officiella nordiska samarbetets aktuella politik kommunicerar genom strategier och program.

Funktionshinderspolitik är en tvärsektoriell angelägenhet, därmed innehåller handlingsplanen flera aktiviteter som innebär sektorsansvar för andra ministerråd än MR-S. Sektorsansvarsprincipen är den metod för implementering av mångfald och funktionshinderspolitik som används i de nordiska länderna. Principen om sektorsansvar är också aktuell för det officiella nordiska samarbetet.

Handlingsplanen består av övergripande målsättning, målgrupp och aktiviteter på tre fokusområden: Implementering av mänskliga rättigheter, mångfald och fri rörlighet. Aktiviteterna syftar till att det nordiska samarbetet om funktionshinder ska bidra till att göra samhället tillgängligt för personer med funktionsnedsättning, även att förändra attityder.

Vissa av aktiviteterna kan sättas igång direkt. Detta medan andra aktivitetsförslag behöver förankras, behandlas och beslutas i andra sektorer än social- och hälsosektorn.

Mänskliga rättigheter och FN:s funktionshinderkonvention

Mångfald utgör en viktig del av det nordiska samarbetets ideologi och skapar förutsättningar för lika möjligheter, social solidaritet och trygghet för alla, oavsett funktionsförmåga. Mångfaldsfrågan är relevant för de flesta områden och möjligheten för alla att delta i samhällslivet och samhällets beslutsprocess utgör en central del i det nordiska samarbetet.

Målsättningen för funktionshinderspolitiken är inkludering av personer med funktionsnedsättning i alla samhällets områden. Politiken präglas alltmer av rättighetsperspektivet som fått ett globalt uttryck i FN:s konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning.⁶ Konventionen antogs av FN:s generalförsamling 2006 och omfattar förutom principer och allmänna åtaganden också rättighetsartiklar för inkludering i samhällets alla områden.⁷

Samtliga nordiska länder har skrivit under konventionen och den har ratificerats av Danmark, Sverige, Norge, Färöarna och Grönland. Island, Finland och Åland förbereder en ratificering inom snar framtid. Konventionens tilläggsprotokoll om individuell klagorätt har ratificerats av Sverige och Danmark.

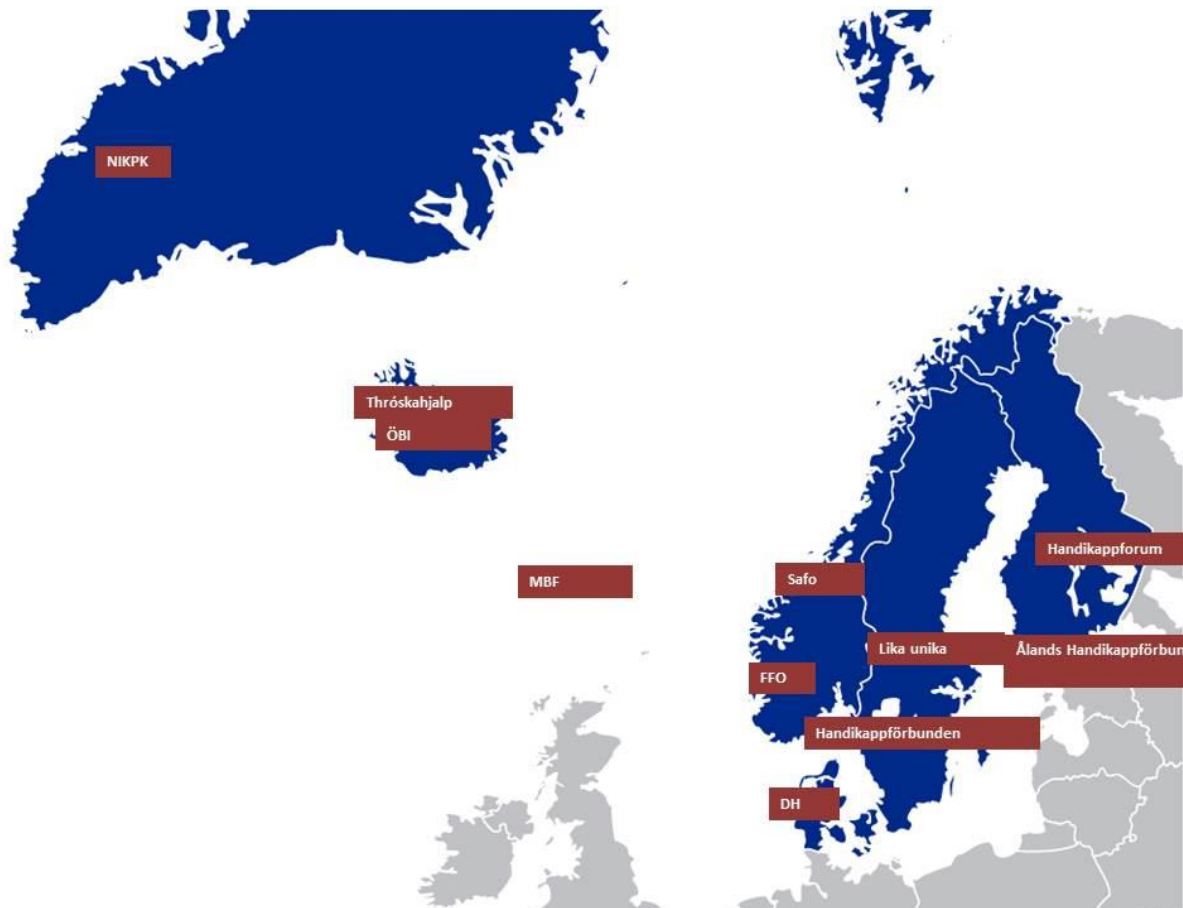
---

⁶ UNCRPD 2006

⁷ Konventionen finns i olika tillgängliga format på myndigheten Handisams hemsida: <http://www.handisam.se/Publikationer-och-press/Informationsmaterial/Foldrar-och-broschyror/FNs-konvention-om-rattigheter-for-personer-med-funktionsnedsattning/>

I FN-konventionens artikel 33 beskrivs hur konventionsstaterna bör implementera konventionen i enlighet med sina förvaltningssystem och genom tre särskilda mekanismer. Dels ska där finnas en koordinerande mekanism dels en övervakande och så ska man involvera personer med funktionsnedsättning genom de organisationer som företräder dem i den övervakande mekanismen.

I detta material ges en översikt av hur funktionshinderspolitiken koordineras och hur FN-konventionen följs upp, eller planeras att följas upp, samt basfakta om funktionshindersorganisationernas paraplyorgan. I rapporten Funktionshinderspolitik i Norden (Aalto och Montefusco, Nordens Vårdscenter 2013) finns mer information.

Bild 3: några av funktionshindersorganisationernas samarbetsorgan i nordiska länder och självstyrande områden (KNIPK på Grönland organiserar personer med alla typer av funktionsnedsättning men är inget samarbetsförbund)

Hållbart samhälle genom universell utformning och mångfald

Graden av tillgänglighet i samhällsmiljöer bör vara ett väsentligt hållbarhetsmått i den nordiska välfärdspolitik. Otillgängliga miljöer skapar onödigt utanförskap och isolering av grupper som annars skulle kunna vara delaktiga. Genom ett universellt designat/utformat samhälle kan människor vara självständiga under så stor del av livet som möjligt. Tillgängliga arbetsplatser, offentliga miljöer och transportsystem är tillsammans med effektiv tillgång till välfärdsteknologi alla nycklar till en inkluderande arbetsmarknad där fler kan bidra till det gemensamma, både socialt och ekonomiskt. Begreppet Universell Design har bland annat fått spridning genom att det lyfts fram och definierats i

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning⁸. I definitionen tydliggörs också att universellt utformade produkter, miljöer, service etc inte ersätter behovet av speciellt anpassade hjälpmedel för individer och vissa grupper av personer med funktionsnedsättning. Välfärdsteknologi och Universell design/utformning är två teman som syftar till inkludering av personer med funktionsnedsättning i samhällets alla sektorer. I antologin Trends in universal design⁹ beskrivs tre trender om hur ämnet förändrats från: politik och lagstiftning till innovationer, från tillgänglighet till inkludering och från barriärer till hållbarhet.

I det nordiska samarbetets strategi för hållbar utveckling beskrivs hur den nordiska samhällsmodellen utmärker sig internationellt för universella välfärdssystem. Mångfald utgör en viktig del av den nordiska välfärdsmodellens ideologi och skapar förutsättningar för lika möjligheter, social solidaritet och trygghet för alla oavsett kön, etnicitet, religion, övertygelse, funktionsförmåga, ålder och sexuell orientering. Alla grupper ska integreras i samhället. Mångfaldsfrågan är relevant för de flesta områden i strategin och är en naturlig del i arbetet för hållbar utveckling¹⁰. Möjligheten för alla att delta i samhällslivet och samhällets beslutsprocess utgör en central del i den nordiska välfärdsmodellen. I strategin som gäller fram till 2015 betonas att ett jämställt samhälle möjliggör att alla resurser i samhället kan nyttjas. Det bidrar i sin tur till en bättre välfärd.

Ett område där särskilda mål satts upp i ministerrådets hållbarhetsstrategi är Arbete och mångfald. Målsättningen är att sysselsättningsnivån och arbetsutbudet i Norden ska öka. De nordiska regeringarna har kommit överens om att inkludering och mångfald ska öka i nordiska samhällen och arbetsliv. Mål finns också för temat Jämställdhet, demokrati och mänskliga rättigheter. Jämställdhet och social sammanhållning ska främjas med hänsyn till kön, etnicitet, religion, övertygelse, funktionsförmåga, ålder och sexuell orientering. Programmet ska också genomföra förebyggande åtgärder för att främja mänskliga rättigheter. Indikatorer som används för att mäta detta område är bland annat sysselsättnings- och arbetslöshetsstatistik¹¹.

Nordisk nytta genom samarbete om funktionshinder

Funktionshinderspolicik bedrivs parallellt på olika nivåer. Mycket av politiken utformas på nationell nivå och gemensamt för de nordiska länderna är att allt mer av implementeringen sker i kommunernas regi. Länderna deltar i det internationella samarbetet på europeisk nivå (EU och Europarådet) och påverkas direkt och indirekt av beslut, standardiseringar och trender i politik och på marknader mellan länderna. Nordiskt samarbete om funktionshinder sker framför allt genom olika typer av kunskaps- och erfarenhetsutbyten mellan aktörer på olika nivåer.

Funktionshindersorganisationer, myndigheter, forskare, politiska partier och regeringskanslier samarbetar för att förtydliga sin bild av exempelvis hur olika lagar om stöd och service fungerar i praktiken och hur de kan utvecklas för förbättrad inkludering.

Relationen mellan arbetet som görs på olika nivåer är inte alltid tydlig. På arbetslivsområdet pågår många parallella processer. På nationell nivå för länderna arbetsmarknadspolitik som till viss del påverkas av EU-direktiv och internationella fackliga överenskommelser. Inkludering av personer med

---

⁸ UNCRPD 2006 artikel 2 Definitioner

⁹ Deltasenteret, Norge, 2013

¹⁰ Nordiska Rådet har rekommenderat Nordiska ministerrådet att anta en mångfaldsstrategi (?) rekommendationen har inställts och integrerats in i programmet Hållbar Nordisk Välfärd

¹¹ Sysselsättnings- och arbetslöshetsstatistik för personer med funktionsnedsättning och nedsatt arbetsförmåga finns i rapporten Et arbeidsmarked for alle? (Flø og Tägtstrøm 2012)

funktionsnedsättning påverkas av EUs direktiv mot diskriminering i arbetslivet¹². Mellan länderna kan man bland annat mäta likheter och skillnader i sysselsättningsstatistik. Länderna mäter dock sysselsättningsstatistik på olika sätt. På funktionshinderområdet gjordes 2012 en dokumentanalys av de nordiska ländernas jobbstrategier för personer med funktionsnedsättning¹³. Flera projekt om inkludering av olika utsatta grupper pågår då länderna har liknande utmaningar kring generell ungdomsarbetslöshet och vissa grupper utanförskap, däribland unga med funktionsnedsättning och unga med psykisk ohälsa. Stort intresse riktas också till unga personers rörlighet på den nordiska arbetsmarknaden. Dock saknas uppgifter för rörligheten vad gäller gruppen unga med funktionsnedsättning. Genom samarbete kan länderna röja gränshinder, förändra lagstiftningar, dela goda exempel och undvika att repetera varandras misstag, detta för att underlätta för utsatta grupper att komma in i arbetslivet.

Med nordisk nytta menas att samarbete ger ett mervärde genom verksamhet som annars skulle ske i nationell regi, men där påtagliga positiva effekter uppnås genom gemensamma nordiska lösningar.

Samarbetet manifesterar och utvecklar nordisk samhörighet och ökar nordisk kompetens och konkurrenskraft.

I denna handlingsplan beskrivs den nordiska nyttan utifrån denna definition både i den överordnade målsättningen och för varje fokusområde.

Prioriteringar för Nordiska ministerrådets social- och hälsopolitik

Det officiella nordiska regeringssamarbetet syftar till att ge nytta för länderna i gemensamma utmaningar. Nuvarande strategi för social- och hälsoområdet innefattar fyra mål som ska stärka en hållbar välfärd och hälsa i Norden. Målen är att

1. säkra social trygghet i Norden på en arbetsmarknad under stadig förändring,
2. målinriktade insatser på förebyggande,
3. styrka kvalitet och säkerhet i social- och hälsoväsende,
4. främja innovation och forskning.

Denna handlingsplan går främst i linje med beskrivningen av det första målet för sektorn som handlar om säkra social trygghet i Norden på en arbetsmarknad under stadig förändring. Särskilda områden för målet är sysselsättning och inkludering av utsatta unga, lika möjligheter för personer med funktionsnedsättning och att stärka arbetet med universell utformning/design, hälsosamt åldrande och färre gränshinder för att främja mobilitet och säkra social trygghet.

Sektorn har projektmedel från ministerrådet för social och hälsopolitik (MR-S) till att realisera de fyra överordnade målen och ett antal institutioner. Bland annat görs detta genom program och projekt. Sektorn har institutioner och ett antal arbets- och expertgrupper som utgör den operativa verksamheten. För funktionshinderområdet är särskilt vissa institutioner och grupper relevanta: Nordens Välfärdscenter som är en institution under MR-S, samarbetsorgan för statistik NOMESKO/NOSOSKO, Socialförsäkringsgruppen, E-hälsogruppen, Biståndsgruppen samt Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder.

---

¹² Artikel 19 FEU dir. 2000/78/EG

¹³ Et arbejdsliv for alle, NVC 2012

Nordens Välfärdscenter

Nordens Välfärdscenter, NVC, är en institution under MR-S. NVC:s uppgift är att främja utvecklingen innanför det välfärdspolitiska området i Norden och dess närområden. NVC ska också bidra till att utveckla den nordiska välfärdsmodellen. Detta ska göras genom utbildning, information, fokus på forskningsarbete och spridning av forskningsresultat, nätverksuppbyggande och internationellt arbete. NVC arbetar med välfärdsmodellen som paraply för sina insatsområden som i huvudsak är Välfärdspolitik, Funktionshinder, Alkohol- och narkotikaforskning, Välfärdsteknologi och Arbetsinkludering.

Inom funktionshinderområdet arbetar NVC bland annat med projekt och nätverk med syfte att stärka inkluderingen av personer med funktionsnedsättning i samhällslivet. I NVC:s aktuella kontrakt från MR-S står att institutionen ska organisera sitt arbete utifrån FN-konventionen.

Metoder för arbetet är bland annat att underlätta kunskapsutväxling och initiera gränsöverskridande projekt. NVC deltar i och initierar nätverk om relevanta frågor. Institutionen har i uppdrag att utveckla och driva samarbetsprojekt inom funktionshinderområdet i Norden och i gränsområdena, samt administrera stödordningen för funktionshinderorganisationernas nordiska samarbete. NVC arrangerar också utbildningar för personal som arbetar med personer med dövblindhet. NVC har just nu ett antal projekt på området¹⁴, bland annat inom välfärdsteknologi och boende för personer med funktionsnedsättning.

Just nu pågår en rad projekt inom NVC som är relevanta för funktionshinderområdet.

Ett antal seminarium och utbildningar genomförs på dövblindområdet.

Ett treårigt projekt om välfärdsteknologi, *Connect*, med fokus på effektiv implementering av välfärdsteknologi och samarbetar med ett flertal kommuner i länderna.

Projektet *Unga in i Norden, psykisk hälsa, arbete, utbildning* pågår fram till juli 2016. Projektet belyser sambandet mellan ungas psykiska hälsosituation och deras situation i skolan och senare övergång till egen försörjning. Projektet lyfter verksamheter och projekt som visat sig skapa förutsättningar för unga att ta ett steg in i samhället genom antingen studier eller arbete. Projektet bygger på resultat från en nordisk expertkonferens och en nordisk antologi om psykisk ohälsa och förtidspension bland unga som Nordens Välfärdcenter har genomfört och publicerat.

En kunskapsöversikt för Boende för personer med utvecklingsstörning.

NVC har ett årligt evenemang, Nordic Day, där aktuella teman lyfts fram. 2014 var temat *Våld mot personer med funktionsnedsättning – att upptäcka, förebygga och bemöta*.

Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder

De nordiska länderna har både nationella, lokala och ad-hocbaserade samråd och expertgrupper för funktionshinderområdet. Länderna har även en lång tradition av gemensamma satsningar, däribland genom ett råd som tillsattes av Nordiska ministerrådet 1997, Nordiska Handikappolitiska Rådet (NHR). NHR:s medlemmar var både ämbetsmän, funktionshindervisare och parlamentariker. NHR initierade och genomförde flera projekt och tog också fram deklarerationer som

---

¹⁴ <http://www.nordicwelfare.org/Om-oss/Funktionshinder/>

politiker ställde sig bakom. Särskilt framgångsrika satsningar var projekt om universell design¹⁵ och om synlighet i kultur och media¹⁶, där verksamheten på nordisk nivå drivit på och gjort nytta i de nationella situationerna.

En evaluering som genomfördes 2010 visade dock att NHR:s verksamhet inte fått tillräckligt genomslag. Den 10 september 2012 bestämde Nordiska ministerrådet att utveckla en ny organisation för nordiskt samarbete om funktionshinder.

Den 6 juni 2013 beslutade MR-S om ett nytt mandat för Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder. Mandatet gäller fram till 2017. Det nya rådet består av sexton experter på funktionshindersfrågor från nordiska länder och självstyrande områden. Hälften av medlemmarna nomineras av regeringar och hälften av funktionshindersorganisationer (paraplyorganisationer eller liknande) i en nationell konsultativ process som dokumenteras och presenteras och beslutas av Nordiska ministerrådets ämbetsmannakommitté för social och hälsopolitik, ÄK-S.

Nordens Valfärdscenter är sekretariat för funktionshindersrådet som bland annat ska ha minst två möten om året och rapportera om sin verksamhet till ÄK-S.

Det nordiska samarbetet om funktionshindersfrågor består även av ett stort antal formella samarbeten och nätverk för specifika områden, konferenser och projekt. Som exempel kan nämnas samarbeten inom välfärdsteknologi, socialförsäkringar, E-hälsa och universell design.

Trender som påverkar funktionshinderspolitikens förutsättningar

2012 gjorde Nordens Valfärdscenter (Tägtström, J. (red).) en omvärldsanalys som inkluderade situationen i alla nordiska länder. Detta gjordes på uppdrag av det dåvarande Nordiska Handikappolitiska Rådet. Projektgruppen identifierade nio stycken metatrender som påverkar förutsättningarna för funktionshinderspolitik. Rapporten identifierar också utmaningar för respektive trend.

Trenderna som identifierades i rapporten är: ökat fokus på rättigheter, ökad betydelse av informations- och kommunikationsteknik, ökad andel äldre, ökad konkurrens om resurserna, ökad marknadsorientering/kommersialisering, fortsatt utanförskap i skolan, fortsatt utanförskap på arbetsmarknaden, samt ökad mobilitet.

Generellt för samtliga trender är att utmaningarna handlar om att säkra inkludering av personer med funktionsnedsättning inkluderas på lika villkor som andra när dessa trender styr alla medborgares livsförutsättningar i allt större grad. Detta genom åtgärdsprogram och medvetandegörande av funktionshindersperspektivet.

Utifrån de tre valda fokusområdena för handlingsplanen för samarbete om funktionshinder är framför allt fyra av trenderna relevanta: ökat fokus på rättigheter, fortsatt utanförskap på arbetsmarknaden, fortsatt utanförskap i skolan och ökad mobilitet.

Viktiga aktörer och dokument

En stor del av den politik som formuleras i syftet att öka inkluderingen av personer med funktionsnedsättning verkställs ute i kommunerna. Kommunerna har en viktig roll i att skapa

---

¹⁵ <http://www.nordicwelfare.org/Publications/Staden-for-alla/>

¹⁶ <http://nordicwelfare.org/Projekt/Kultur-media-och-synlighet/>

förutsättningar för delaktighet på lika villkor i vardags- och samhällslivet. Många av kommunerna har råd där man möter personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem.

Nordiska ministerrådet, liksom Nordiska Rådet är ländernas officiella regerings- och parlamentssamarbeten men är inga lagstiftare. Den politiska metoden är erfarenhetsutbyte och forum för beslut om samarbeten. Länderna inspirerar varandra genom jämförelser, goda exempel och kunskapsinsamling- och utveckling genom att större befolkningsunderlag som kan ge bättre underlag för forskning och politiska beslut.

På nordisk nivå är Nordiska ministerrådets råd för tio politikområden viktiga aktörer för att stödja länderna i utvecklingen mot ett samhälle som inkluderar personer med funktionsnedsättning. Verksamheten finns för alla samhällssektorer på liknande sätt som i de nordiska länderna. Till ministerrådets sekretariat finns ämbetsmannakommittéer. Ministerrådet för social- och hälsopolitik och tillhörande ämbetsmannakommitté ansvarar explicit för frågor som rör funktionshinder. Det nordiska parlamentariska samarbetet, Nordiska rådet, omfattar fem utskott för olika politikområden. Nordiska rådets välfärdsutskott ansvarar för funktionshinderfrågor.

De nordiska ländernas paraplyorgan för funktionshindersorganisationerna har ett nordiskt samarbete, Handikapporganisationernas Nordiska Råd. Det finns också ett stort antal nordiska samarbeten mellan funktionshindersspecifika förbund.

På europeisk nivå har EU och Europarådet aktiviteter, strategier och handlingsplaner för funktionshinderspolitiken. Viss lagstiftning och standardisering påverkar livsvillkoren för medborgare med funktionsnedsättning direkt, exempelvis standards, juridisk praxis och lagstiftning inom sektorerna för bygg, transport och näringsliv. I vissa fall vid kränkningar av mänskliga rättigheter.

EU och Europarådet kan också påverka inriktningen på nationell politik i frågor man inte lagstiftar om, detta genom exempelvis rekommendationer, deklARATIONER, konventioner, jämförelser och fördömanden. Några exempel på medlemsstaters åtaganden och förpliktelser som följs upp men som inte kan leda till sanktioner är uppföljningar av staternas efterlevnad av European Social Contract, EU:s Funktionshindersstrategi 2010-2020, EU:s handlingsplan som beskrivs nedan och Europarådets handlingsplan för funktionshinderområdet som löper fram till 2015.

EU:s handlingsplan implementeras även i EU:s egna institutioner och arbetsgrupper följs upp av hög-nivågruppen inom sociala sektorn.

Funktionshindersområdet uppmärksammas olika mycket beroende på vilka länder som är ordförandeland och därmed har viss makt att påverka agendasättning. Detta gäller både på nordisk och på europeisk nivå.

På den globala arenan har FN den viktigaste verksamheten för frågor som berör funktionshinder. Funktionshinderpolitiken i de nordiska länderna präglas alltmer av rättighetsperspektivet i FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (UNCRPD). Konventionen har undertecknats av samtliga nordiska länder och ratificerats av Danmark, Sverige, Norge, Färöarna och Grönland. Island, Finland och Åland planerar att göra detta inom snar framtid. Sverige har som enda nordiskt land också ratificerat konventionens tilläggsprotokoll om individuell klagorätt.

FN:s funktionshinderskonvention antogs av FN:s generalförsamling 2006 och syftar till att främja, skydda och säkerställa det fulla och lika åtnjutandet av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla personer med funktionsnedsättning samt att främja respekten för deras inneboende värde. Konventionen omfattar sammanlagt 50 artiklar. Artiklarna 1-4 anger syfte, definitioner, grundläggande principer och staternas allmänna skyldigheter för att uppfylla rättigheterna. Artiklarna 5-30 består av rättighetsartiklar. Artiklarna 31-50 anger hur konventionen skall genomföras, följas upp och övervakas. 2014 görs en särskild satsning på uppföljning av hur länderna tolkat och implementerat artikel 12 om rättssäkerhet och likhet inför lagen.

Konventionen implementeras genom att dess intentioner och innehåll i samtliga artiklar integreras in i den nationella lagstiftningen så att rättigheterna blir möjliga att utföra för personer med olika typer av funktionsnedsättning. Implementeringen av konventionen följs upp genom kontinuerlig rapportering till och förhör av en särskild kommitté.

FN har också handlingsplaner och strategier för medlemsstaterna att förhålla sig till. Stater som ratificerat konventionen om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning granskas och förhöras och granska kontinuerligt av kommittén avseende implementering och efterlevnad av konventionen. Vid FN:s statskonferenser riktas både positiv uppmärksamhet och kritik till staternas arbete med implementering av konventionen.

I artikel 32 CRPD beskrivs konventionsstaternas åtaganden gällande internationellt samarbete och de innefattar bland annat att säkerställa att internationellt samarbete, inklusive internationella utvecklingsprogram, omfattar och är tillgängligt för personer med funktionsnedsättning; att underlätta och stödja kapacitetsuppbyggnad, bl.a. genom utbyte och delgivning av information, erfarenheter, utbildningsprogram och goda exempel samt att underlätta samarbete i fråga om forskning och tillgång till vetenskaplig och teknisk kunskap.

Förutom de politiska strukturerna för funktionshinderpolitiska initiativ och finns ett antal inflytelserika internationella icke-statliga organisationer (NGO's). European Disability Forum organiserar nationella organisationer på europeisk nivå. International Disability Association, IDA, har medlemmar som organiserar förbund på nationell, regional och internationell nivå. European Patients' Forum är ytterligare en viktig organisation.

Forskarmiljöer är viktiga för uppföljning och kunskapsutveckling av arbetet med inkludering av personer med funktionsnedsättning och av samhällets utveckling. På nordisk nivå finns Nordic Network for Disability Research, NNDR, som samlar ett stort antal forskare från de nordiska akademiska miljöerna. Academic Network for Disability experts, ANED, är ett nätverk som specifikt följer implementeringen av FN-konventionen CRPD. Norge och Island är med i projektet Disability Rights Research, DREAM. Det finns både internationella konferenser och andra nätverk som är viktiga aktörer för att driva på och följa utvecklingen kring funktionshindersfrågor. Flera av dem är generella för hela frågan men många är sektorsspecifika och fokuserar på en mångfald av olika områden och tillgänglighetsaspekter. Nordforsk är en nordisk institution för tvärnordisk forskning som bland annat fått flera uppdrag inom programmet Hållbar Nordisk Välfärd.

Prioriterade områden

Överordnade prioriteringar i MR-S; Säkra social trygghet i Norden på en ständigt föränderlig arbetsmarknad; Målinriktade insatser på förebyggande; Stärka kvalitet och säkerhet inom social och hälsoväsendet; främja innovation och forskning.

Europarådets handlingsplan för funktionshinderområdet innehåller aktiviteter och åtaganden på femton nyckelområden: deltagande i det politiska och offentliga livet, deltagande i kulturliv, Information och kommunikation, Utbildning, Sysselsättning, yrkesvägledning och utbildning, Den byggda miljön, transport, social inkludering, hälso-och sjukvård, rehabilitation, socialt skydd, rättsligt skydd, skydd mot våld och övergrepp, forskning och utveckling, samt ökad medvetenhet. Medlemsländernas arbete följs upp av sekretariatet i Strasbourg.

Europeiska Unionens handlingsplan bygger på dess strategi för området. Handlingsplanen kopplas också till Europas sociala kontrakt och Europakommissionens rekommendation om fri rörlighet (avröja gränshinder för personer med funktionsnedsättning) innehåller åtgärder på åtta områden: tillgänglighet, delaktighet, jämlikhet, arbete, utbildning, socialt skydd, hälsa och internationellt arbete.

FN följer upp konventionsstaterna på samtliga artiklar i konventionen. Prioriterade ämnen utöver detta är: mainstreaming, funktionshinder och statistik, funktionshinder och kvinnor, funktionshinder och HIV/AIDS, psykisk hälsa och utveckling, utveckling och mänskliga rättigheter, milleniummålen för utveckling, funktionshinder och idrott, naturkatastrofer och akuta situationer.

Handlingsplan för nordiskt samarbete om funktionshinder 2015-2017

Urvalet av fokusområden och aktiviteter i denna handlingsplan baseras på strategidokument för ministerrådets verksamhet, aktuella strategidokument för funktionshinderspolitiken i de nordiska länderna samt självstyrande områden, Nordens Välfärdscenters trendrapport för funktionshinderspolitikens förutsättningar samt projektrapporten *Funktionshinderpolitik i Norden*.

Handlingsplanen består av övergripande målsättning och aktiviteter på tre fokusområden: mänskliga rättigheter, mångfald och fri rörlighet.

Handlingsplanen innehåller aktiviteter av överordnat, strategiskt slag med fokus på en integrering av funktionshindersperspektivet enligt sektorsansvarsprincipen, vilket dock inte utesluter projektverksamhet kring aktuella teman.

Funktionshinderspolitik är en tvärssektoriell angelägenhet, därmed innehåller handlingsplanen flera aktiviteter som innebär sektorsansvar för olika ministerråd.

Metod för arbetet med handlingsplanen

Intervjuer har genomförts med representanter från tolv av de nordiska funktionshindersorganisationernas samarbetsorgan. FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är ett centralt dokument. I arbetet har hänsyn också tagits till prioriteringar inom EU, Europarådet och FN.

De ämnen och utmaningar som verkar vara gemensamma i dokumenten har diskuterats i intervjuer och andra möten. Ett centralt kriterium i urvalsprocessen har varit nordiskt mervärde.

Det finns naturligtvis många andra möjliga teman som skulle ge stort nordiskt mervärde att samarbeta kring. Exempelvis sällsynta diagnoser, kvalitetskriterier för personlig assistans, delaktighet för barn med funktionsnedsättningar och så vidare. Denna handlingsplan innehåller aktiviteter av mer överordnat, strategiskt slag med fokus på sektorsansvarsprincipen och integrering av funktionshindersperspektivet/mainstreaming vilket dock inte utesluter projektverksamhet kring olika teman.

Handlingsplanen har diskuterats och utvecklats i kontinuerlig dialog med sakkunniga inom funktionshindersområdet. Bland annat forskare inom funktionshindersstudier, myndighetspersoner och representanter från funktionshindersorganisationer.

Två expertmöten har arrangerats. Ett med fokus på universell design med experter från Norge och Sverige och där också Nordens Välfärdscenters ledning deltog. Ett andra expertmöte arrangerades vid Nordiska ministerrådets och Nordiska Rådets sekretariat med deltagare från fem ministerrådetssekretariat (S, U, A, SAM, JÄM), personalavdelningen och sekretariatet för Nordiska Rådets Välfärdsutskott.

En förteckning av personer som deltagit på olika sätt finns i slutet av detta dokument.

Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder har vid två tillfällen kommit med synpunkter på förslagen, medlemmarna har givits möjlighet att förankra i sina respektive verksamheter och nätverk.

Rådets arbetsutskott som består av ordförande, vice ordförande och representant från funktionshindersorganisationerna, har även deltagit vid övriga expertmöten.

Nordens Valfärdscenters funktionshindersgrupp har kontinuerligt bidragit till arbetet.

Nordiska Rådets Valfärdsutskott har givit inspel i samband med Nordiska Rådets vårsession i Akureyri den 7-9 april 2014. Valfärdsutskottets ledamöter stödjer handlingsplanens fokusområden och aktiviteter.

Handlingsplanens mål

Handlingsplanens övergripande mål är att bidra till en effektiv inkludering av personer med funktionsnedsättning genom ett förstärkt nordiskt kunskapsutbyte och ett närmare samarbete i funktionshinderpolitiska frågor.

Nordiskt samarbete om funktionshinder ska:

- Ge nytta för länderna och göra skillnad för nordiska medborgare med funktionsnedsättning
- Komplettera och stärka de nationella processer som pågår och som syftar till inkludering i samhällets alla områden
- Fördjupa och ge synergier till andra internationella samarbeten och processer som syftar till inkludering
- Vara ett gott exempel för hur officiella verksamheter kan arbeta med mångfald och inkludering av personer med funktionsnedsättning.

Metoder:

- Skapa förutsättningar för erfarenhetsutbyte, kompetensbevarande- och utveckling av metoder för inkludering av personer med funktionsnedsättning för ett antal strategiska områden och utvalda sammanhang
- Öka medvetenheten om funktionshindersperspektivet inom Nordiska ministerrådets och Nordiska rådets nyckelverksamheter så som sekretariat, institutioner, program och nätverk
- Öka graden av tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning till och inom Nordiska ministerrådets och Nordiska rådets verksamheter.

Målgrupper

Handlingsplanens målgrupper är de elva nordiska ministerråden, ämbetsmannakommittéer, Nordiska rådets utskott, Nordiska ministerrådets och Nordiska rådets sekretariat, nordiska institutioner, samarbetsorganisationer och program.

Andra intressenter: Nordiska nätverk för offentliga och privata professionella aktörer, forskararenor, internationella politiska aktörer och nätverk och organisationer som företräder Civila samhället så som funktionshindersorganisationer.

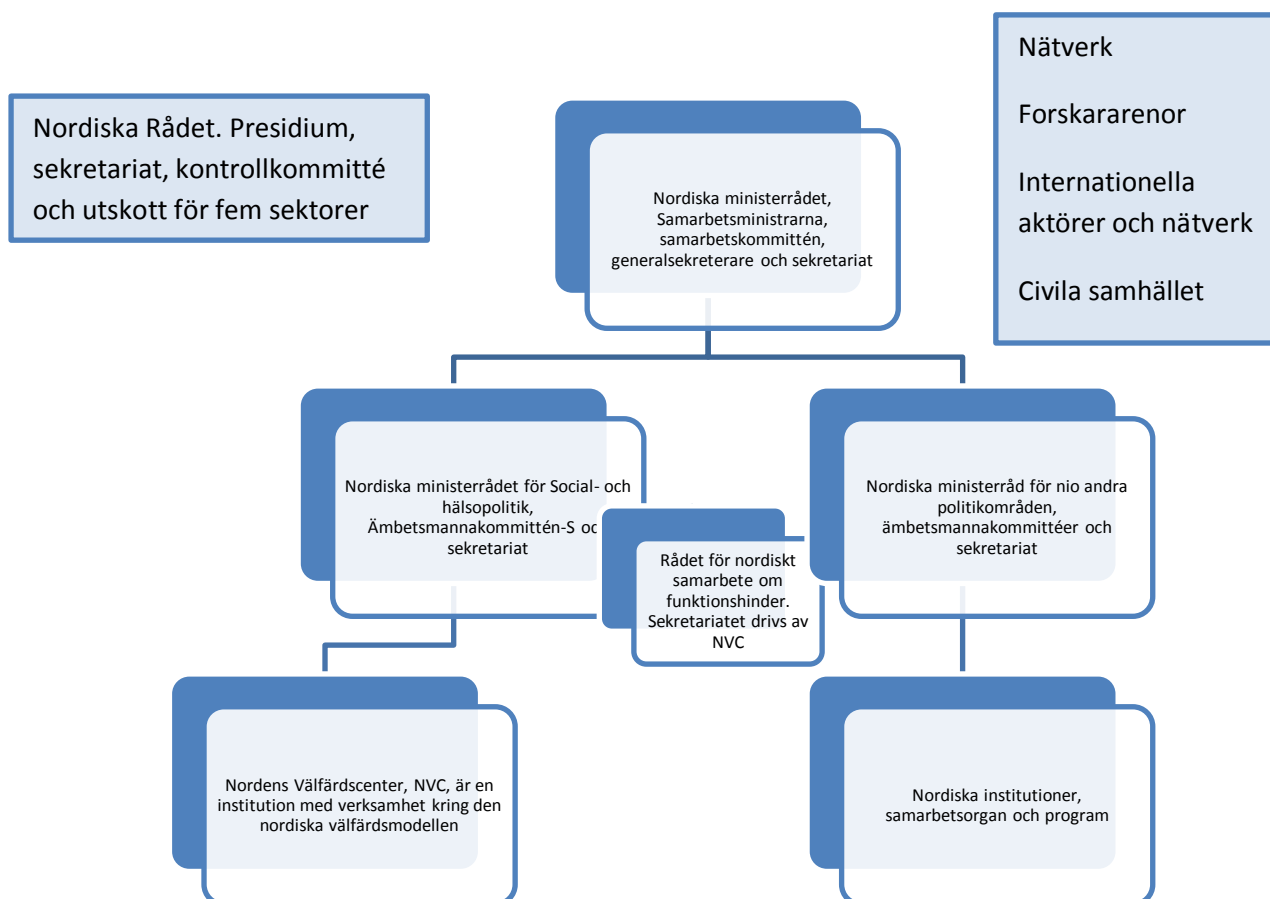

Bild 1: Handlingsplanens målgrupper och andra intressenter

Handlingsplanens fokusområden

- **Mänskliga rättigheter**
Att stötta och stärka arbetet med nationellt genomförande och övervakning av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.
- **Mångfald**
Att utifrån ett mångfaldsperspektiv stärka inkludering, främja jämlikhet samt motverka diskriminering av personer med funktionsnedsättning i det nordiska samhällets alla delar genom integrering av funktionshindersperspektivet.
- **Fri rörlighet**
Att främja fri rörlighet och avverka gränshinder som drabbar personer med funktionsnedsättning.

Aktivitetsplan

Aktiviteterna som beskrivs nedan är preliminära förslag som utvecklas av de sektorer till vilka de riktas och i de fall sektorn anser förslagen som relevanta.

Fokusområde 1: Implementering av mänskliga rättigheter

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är en relativt ny konvention. Syftet med aktiviteterna i detta fokusområde är att främja ländernas arbete med mänskliga rättigheter. Detta genom att stötta processer för nationellt införande och övervakning av konventionen.

Mål för aktiviteterna i detta område är att

- skapa plattformar för erfarenhetsutbyte och utveckling av effektiva instrument för implementering av FN-konventionen,
- fördjupa förståelsen om implementeringen av FN-konventionen,
- ge synergier till andra internationella samarbeten och processer, som syftar till inkludering
- stärka kompetensen hos personer som är involverade i implementeringen av FN-konventionen,
- finna goda exempel vad gäller implementeringen av FN-konventionen.

Aktivitet 1.1 Expertnätverk för stärkt implementering av FN-konventionen

Nordens Välfärdscenter samordnar nätverkets verksamhet. Länder och självstyrande områden utser expertnätverkets medlemmar. Nätverket har årliga möten och kontinuerliga kontakter under handlingsplanens genomförandeperiod.

Relevanta artiklar i FN-konventionen är bland andra Artikel 33 om nationellt genomförande av konventionen, Artikel 4.3 om involvering av personer med funktionsnedsättning och deras företrädare samt Artikel 32 om internationellt samarbete.

Kostnad: Uppgiften utförs inom Nordens Välfärdscenters befintliga ekonomiska ramar

Aktivitet 1.2 Konferens om implementering av FN-konventionen

Nordens Valfärdscenter arrangerar konferenser om implementeringen av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Konferenserna kan också beröra teman som är kopplade till olika artiklar i konventionen.

Relevant artikel i FN konventionen är bland annat Artikel 33 om nationellt genomförande av konventionen.

Kostnad: Uppgiften utförs inom Nordens Valfärdscenters befintliga ekonomiska ramar

Aktivitet 1.3 Nordisk utbildning om funktionshinder och rättigheter

Nordens välfärdscenter utvecklar i samarbete med MR-U/ÅK-U och utvalda utbildningsinstitutioner ett utbildningsprogram liknande den Irländske modellen, International Summer School on Disability and Right¹⁷.

Relevanta artiklar i FN-konventionen är bland andra Artikel 33 och Artikel 4.3 CRPD om nationellt genomförande av konventionen och involvering av personer med funktionsnedsättning och deras företrädare.

Kostnad: uppskattad kostnad beräknas till 300 000 DKK.

Fokusområde 2: Mångfald och integrering av funktionshinderspersion

Mångfaldsarbete utifrån ett funktionshinderspersion handlar om tillgänglighet i bred bemärkelse vilket också benämns som universellt utformade miljöer, tjänster och kommunikation.

Inom ramen för Nordiska ministerrådets strategi för Hållbar utveckling och genom samarbete mellan MR-S och MR-JÄM genomförs ett paraplyprojekt med tre delar.

Syftet är att integrera funktionshinderspersion i ett antal strategiska sammanhang inom det officiella nordiska samarbetet. Projekten koordineras och utförs av sekretariatet för Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder vid Nordens Valfärdscenter.

Mål för aktiviteterna i detta fokusområde är att

- skapa ett system för integrering av funktionshinderspersion, med beaktande av ett kön/jämställdhetspersption, i det nordiska samarbetet,
- arrangera minst två workshops och expertmöten om könsrelaterat våld mot kvinnor och män med funktionsnedsättning,
- formulera ett åtgärdsförslag mot könsrelaterat våld mot kvinnor och män med funktionsnedsättning,
- bidra till hållbar utveckling genom universell utformning, bland annat genom inrättande av en nordisk arbetsgrupp,
- öka tillgängligheten för kvinnor och män med funktionsnedsättning till och inom Nordiska ministerrådets och Nordiska Rådets verksamheter,
- formulera ett förslag på hur fortsatt nordiskt samarbete om universell utformning kan organiseras.

---

¹⁷ http://www.nuigalway.ie/cdlp/Summer_School_2013/summer_school_2013_info.html

Kostnad: Projekten har en total budget på 1 000 000 DKK från implementeringsbudgeten för mångfaldsmålen i strategin Hållbar utveckling.

Aktivitet 2.1 Systematisk uppföljning och uppmärksammande av funktionshindersperspektivet enligt sektorsansvarsprincipen (mainstreaming) i det officiella nordiska samarbetet

Denna aktivitet sker i nära samarbete med ansvariga vid Nordiska ministerrådets och Nordiska rådets sekretariat och består i att ge råd om hur verksamheten kan anta policys och checklistor för exempelvis tillgängliga möten och kommunikation, mångfaldsperspektiv i personalpolitik avseende arbetsmiljö och rekrytering etc. Det är viktigt att speciellt de personer, som ansvarar för personalfrågor tas med i arbetet. Detta arbete genomförs med hänsyn till jämställdhetsintegrering, integrering av hållbar utveckling och tidigare kartläggning av mångfald inom Ministerrådets verksamheter.

Relevanta artiklar i FNs konvention är Artikel 4 om allmänna åtaganden, Artikel 8 medvetandegörande om situationen för personer med funktionsnedsättning, Artikel 29 om deltagande i det politiska och offentliga livet, Artikel 27 om arbete och sysselsättning och Artikel 32 om internationellt samarbete.

Kostnad: täcks av implementeringsbudgeten för mångfaldsmålen i strategin Hållbar utveckling.

Aktivitet 2.2 Flerfaldig diskriminering och könsrelaterat våld mot kvinnor och män med funktionsnedsättning

I detta projekt samlas kunskap om flerfaldig diskriminering och diskrimineringskydd, risk för och olika typer av våld som målgruppen utsätts för. Både män, kvinnor, flickor och pojkar omfattas. Goda exempel för förebyggande och bemötande samlas in och kommuniceras. Målet är att ge ett åtgärdsförslag och rekommendation om temat till de nordiska länderna.

Relevanta artiklar i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning för detta projekt är bland andra allmänna principer som ickediskriminering och tillgänglighet men också flera av konventionens rättighetsartiklar. Artikel 6 behandlar kvinnor med funktionsnedsättning, Artikel 16 rätten att inte utsättas för utnyttjande, våld eller övergrepp, Artikel 12 likhet inför lagen, Artikel 13 tillgång till rättssystemet. Även Artikel 32 om internationellt samarbete är relevant för detta sammanhang.

Kostnad: täcks av implementeringsbudgeten för mångfaldsmålen i strategin Hållbar utveckling.

Aktivitet 2.3 Arbetsgrupp om Universell utformning som medel för ett hållbart samhälle

En arbetsgrupp med experter på universell utformning utses. Gruppens medlemmar ska finnas som stöd vid implementeringen av Universell utformning och i arbetet som syftar till att göra det nordiska samarbetet mer tillgängligt i bred bemärkelse. Gruppens medlemmar bidrar genom att hjälpa till vid behovsanalyser och förslag på förbättrad tillgänglighet.

Gruppen ska också ta fram ett förslag till fortsatt nordiskt samarbete om implementering av universell utformning.

Relevanta artiklar i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är bland andra Artikel 9 om tillgänglighet är direkt relevant för aktiviteten. Även Artikel 29 om deltagande i det politiska och offentliga livet och Artikel 32 om internationellt samarbete.

Kostnad: täcks av implementeringsbudgeten för mångfaldsmålen i strategin Hållbar utveckling.

Fokusområde 3: Fri rörlighet

Att uppmärksamma och undanröja gränshinder för mobilitet mellan länderna är ett prioriterat område inom det nordiska samarbetet. Det finns en ny handlingsplan för gränshinderssamarbetet och en särskild agenda för social- och hälsosektorn.¹⁸ Trots att många gränshinder röjts och det pågår flera kartläggningar och projekt kvarstår många hinder för personer med funktionsnedsättning. Detta kan dels bero på att funktionshinderperspektivet inte tydliggjorts eller att andra hinder också behöver röjas för att medborgare med särskilda behov enkelt ska kunna ta del av de möjligheter för mobilitet som skapats mellan länderna. Även EU har särskilda satsningar för att undanröja hinder för personer med funktionsnedsättning.¹⁹

Mål för aktiviteter i detta fokusområde är att

- förstärka kompetens om funktionshinderperspektiv hos de aktörer som utreder och föreslår lösningar för gränshindersfrågor genom två årliga möten med representanter från Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder,
- förstärka kompetensen kring gränshinderssamarbetet hos medlemmarna i Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder.

Ytterst är målsättningen att undanröja hinder för personer med funktionsnedsättning vid mobilitet över landsgränser.

Aktivitet 3.1 Medvetandegöra och uppmärksamma funktionshinderperspektivet inom gränshinderssamarbetet

Denna aktivitet genomförs av Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder tillsammans med Gränshinderrådet genom årliga möten och görs inom Funktionshinderrådets budget 2015-17.

Relevanta artiklar i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är bland andra Artikel 18 om rätt till fri rörlighet, Artikel 9 om tillgänglighet, Artikel 32 om internationellt samarbete är direkt berörda.

Kostnad: Projektet utförs inom budgeten för Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder.

Aktivitet 3.2 Undersökning av rörligheten hos personer med funktionsnedsättning på den nordiska arbetsmarknaden

Detta är en projektidé som behöver vidare förankring i A-sektorn som får koordinerings- och finansieringsansvar. Nordens Välfärdscenter utvecklar i samarbete med MR-A/ÄK-A, samt andra intressenter, ett undersökningsprojekt om rörlighet hos personer med funktionsnedsättning på den nordiska arbetsmarknaden. Intressenter inkluderar Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder, Nordjobb, Hallå Norden, Biståndsgruppen, Socialförsäkringsgruppen, funktionshindersorganisationernas ungdomsorganisationer och, vissa utskott vid Nordiska rådet, fackliga samlingsorganet, arbetsgivarorganisationer.

Relevanta artiklar i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är bland andra Artikel 27 om arbete och sysselsättning, Artikel 9 om tillgänglighet, Artikel 20 om personlig rörlighet och Artikel 32 om internationellt samarbete.

Kostnad: Uppskattad kostnad beräknas 200 000 DKK.

¹⁸ <http://www.norden.org/sv/om-samarbetet/samarbetsomraaden/graenshinder/>

¹⁹ http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/disability_and_old_age/c11415_sv.htm

Aktivitet 3.3 Undersökning av utbildningsrörligheten hos personer med funktionsnedsättning mellan de nordiska länderna

Detta är en projektidé som behöver vidare förankring bland annat Utbildnings- och forskningssektorn som får koordinerings- och finansieringsansvar. Dialog behövs också med möjliga utförare. Andra intressenter är Nordjobb, Hallå Norden, Biståndsgruppen, Socialförsäkringsgruppen, funktionshindersorganisationernas ungdomsorganisationer, vissa utskott vid Nordiska rådet.

Relevanta artiklar i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är bland andra Artikel 24 om utbildning, Artikel 9 om tillgänglighet och Artikel 32 om internationellt samarbete.

Kostnad: Uppskattad kostnad beräknas till 300 000 DKK.

Kommentarer till aktiviteterna i handlingsplanen

De nordiska länderna saknar forum för att utbyta erfarenheter om hur man utformar system för implementering av FN-konventionen. Genom att skapa plattformar för detta ändamål stärks länderna i sina åtaganden att inkorporera konventionens intentioner i sina egna lagstiftningar och förvaltningssystem. Bland annat finns efterfrågan att följa hur konventionen omsätts i praktiken, exempelvis genom lagstiftning och genom praxis på kommunal nivå och utgå från goda exempel. Internationella experter från FN, Europarådet och forskarmiljöer bjuds in i dessa sammanhang för att förstärka synergierna till övrigt internationellt samarbete med fokus på FN-konventionen.

I FN-konventionens 33:e artikel beskrivs hur konventionen ska implementeras på ett systematiskt sätt från nationell nivå och att det civila samhället, särskilt personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem, ska involveras. Ett tidigare sektornätverk för funktionshinderspolitisk samordning har delvis arbetat med frågan. Dialog och samarbete kring implementeringen av konventionen efterfrågades bland annat av referensgruppen till NVC-projektet Funktionshinderspolitik i Norden. Gruppen bestod av experter från samtliga nordiska länder och självstyrande områden.

Nordisk nytta finns i att skapa plattformar för erfarenhetsutbyte för personer och verksamheter som utifrån sina olika uppdrag och roller i implementeringen av FN-konventionen. De nordiska länderna och självstyrande områden har alla FN-konventionen som grund för funktionshinderspolitiken men implementerar konventionen på olika sätt. I och med att det är en ny konvention utvecklas verksamheten kontinuerligt för att hitta effektiva strukturer och metoder. Här kan samarbetet påskynda arbetet med att hitta, utvärdera och hitta framgångsfaktorer. Skillnaden mot annat internationellt samarbete om området är de i övrigt stora likheterna i ländernas välfärdssystem.

En förutsättning för samarbetet är en gemensam förståelse av begrepp som ger grunden till att bygga upp statistikföring som kan analyseras och jämföras över de nordiska gränserna.

Universell utformning är en väg till ett hållbart samhälle. En nordisk expertgrupp formulerade 2012 en definition av universell utformning²⁰ som bland andra stöds av Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder. Ämnet har utvecklats genom nordiska samarbeten, bland annat vid Nordiska Högskolan för Folkhälsovetenskap, NHV. 2014 avvecklas skolan. En expertgrupp som kan utgöra en ny plattform för samarbetet bör skapas med syfte att förslå en ny struktur för nordiskt samarbete om universell utformning samt bevara, utveckla och utväxla kompetens. Ett förslag på vilka som kan ingå i en sådan expertgrupp har tagits fram av Nordiska Högskolan för Folkhälsovetenskap som har mångårig erfarenhet av samarbete kring ämnet. Medlemmarna i nätverket har nära koppling till både forskningsmiljöer och praktik. Gruppen bör dock utökas med medlemmar från de självstyrande områdena och representanter för brukarperspektivet. Några idéer som ansvariga vid NHV föreslagit att diskutera är att skapa ett nordiskt innovationscenter för universell design som kan bedriva FOU verksamhet och vara en resurs för innovatörer och entreprenörer inom området, koppla utvecklingen av universell design i Norden till det enda forskningscenter för universell design som finns i Norden, "Norskt forskningscenter för universell design", skapa ett gemensamt Resurscentra för universell design och välfärdsteknologi - två områden med gemensamma målgrupper och offentlig finansiering som båda är kunskapsbaserade grundpelare för ett hållbart samhälle.

Ministerrådets och Nordiska rådets alla sektorer bör besluta om att man i sina verksamheter ska arrangera möten som är tillgängliga i bred bemärkelse där alla kan delta oavsett funktionsförmåga. Detta gäller både sina egna möten och konferenser och när man ger uppdrag till andra att arrangera möten. Man bör också ha en policy för tillgänglig kommunikation och information.

På sikt bör universell design implementeras fullt ut i hela det nordiska samarbetet. En strategi för ett sådant åtagande har producerats av Nordiska Högskolan för Folkhälsovetenskap på uppdrag av Deltasenteret i Norge under det norska ordföranseskapsprogrammet 2012.²¹

På sikt vore det värdefullt att överväga att implementera en generell mångfaldsstrategi för exempelvis rekryteringsprocesser. Denna målsättning finns även i Nordiska ministerrådets jämställdhetsstrategi Jämställdhet skapar ett hållbart samhälle²², exempelvis likt det svenska Arbetsgivarverkets strategi Inkluderande synsätt.²³

I dagsläget är personer med funktionsnedsättning ofta en osynliggjord grupp i de flesta sektorer förutom social- och hälsosektorn. Effekten av detta blir att många beslut om verksamheter, processer och produkter av det nordiska samarbetet inte kommer att fungera för en betydande del av befolkningarna. Detta gäller bland annat i nordiska ministerrådets jämställdhetsarbete.

Nordiskt mervärde finns i att det nordiska samarbetet genom detta fokusområde visar på ett modernt ledarskap och en pro-aktiv hållning i frågan om mångfald på arbetsmarknaden utifrån funktionsförmåga. Det nordiska samarbetet bör föregå med gott exempel och vara en modern, inkluderande verksamhet vilket kan innebära en återspeglning på nationell nivå. Fler ansvarstagande arbetsgivare behövs, Nordiska ministerrådet, Nordiska rådet och dess institutioner bör vara några av dem som bidrar till en hållbar utveckling.

---

²⁰ En nordisk erklaring – Et bedre samfunn gjennom universell utforming, Deltasenteret 2013

²¹ <http://www.bufetat.no/bufdir/deltasenteret/nyheter/Handlingsplan-for-universell-utforming-for-Nordisk-ministerrad-sine-virksomheter/>

²² Sid 8 i jämställdhetsstrategin

²³ <http://www.arbetsgivarverket.se/avtal-skrifter/skrifter/inkluderande-synsatt-strategi-for-mangfald-i-staten/>

Vägen till fullständig inkludering genom universell utformning och mångfald är en lång, krävande och viktig process. För det nordiska samarbetet handlar det om att föregå med gott exempel och också möjliggöra deltagande för alla personer som arbetar inom eller på något sätt i relation till det nordiska samarbetet. Genom att integrera funktionshindersperspektivet i sina verksamheter bidrar det nordiska samarbetet till ländernas processer och politiska målsättning om inkludering²⁴.

Ett sätt att börja arbeta strukturerat med sektorsansvarsprincipen är följa upp vilka insatser som görs för att främja tillgänglighet och mångfald i verksamheter som anses ha nyckelroll i samarbetet. Genom att implementera ett system för kartläggning och uppföljning om verksamheterna tillgänglighet för och synliggörande av personer med funktionsnedsättning kan man hjälpa sektorerna att synliggöra sina roller i mångfaldsarbetet och bidra till en mer hållbar utveckling. Exempelvis hur man synliggör personer med funktionsnedsättning i planering och uppföljning av projekt. Resultaten sammanställs och kan göras till öppna jämförelser mellan verksamheterna med syftet att inspirera och sprida goda exempel. De medverkande verksamheterna beskriver även vad som kan göras ännu bättre. Den uppföljande verksamheten lämnar erbjudande om en utbildningsinsats. Verksamheterna som ingår i uppföljningen erbjuds också stöd med att se funktionshindersperspektivet i sina uppdrag och verksamhet. Liknande system för uppföljning finns i både länder och självstyrande områden.

Att uppmärksamma och undanröja gränshinder för mobilitet mellan länderna är ett prioriterat område inom det nordiska samarbetet. Det finns en ny handlingsplan för gränshindersamarbetet och en särskild agenda för social- och hälsosektorn finns inkluderad.²⁵ Trots att många gränshinder röjts och det pågår flera kartläggningar och projekt kvarstår hinder och barriärer för personer med funktionsnedsättning. Detta kan dels bero på att funktionshindersperspektivet inte adresserats eller att andra hinder också behöver röjas för att medborgare med särskilda behov enkelt ska kunna ta del av de möjligheter för mobilitet som skapats mellan länderna. EU har också särskilda satsningar för att undanröja hinder för personer med funktionsnedsättning.²⁶

Finansiering

Aktiviteterna i denna handlingsplan finansieras med medel från olika delar av det nordiska samarbetet. Här följer en summering av förslag till aktiviteter, uppskattad kostnad och finansiering:

Aktivitet	Finansiering	Budget	Utförare	Tidsplan
1.1 Expertnätverk	MR-S/ÄK-S NVC:s budget	90 000 DKK (30.000 DKK per år)	Nordens Välfärdscenter	2015-2017
1.2 Konferens	MR-S/ÄK-S NVC:s budget	300 000 DKK	Nordens Välfärdscenter	2015-2017
1.3 Utbildning	MR-U/ÄK-U	300 000 DKK	Extern uppdragstagare	2016
2.1 Projekt Uppföljning	MR-SAM /Hållbar	500 000 DKK	Nordens Välfärdscenter/Rådet	2015-2017

²⁴ Exempelvis mångfaldsmålen i programmet Ett gott liv i ett hållbart Norden, Nordiska ministerrådet 2013

²⁵ <http://www.norden.org/sv/om-samarbetet/samarbetsomraaden/graenshinder/>

²⁶ http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/disability_and_old_age/c11415_sv.htm

	utveckling		för funktionshinder	
2.2 Projekt Diskriminering och våld	MR-SAM /Hållbar utveckling	400 000 DKK	Nordens Välfärdscenter/ Rådet för funktionshinder	2015-2017
2.3 Expertgrupp universell utformning	MR-SAM /Hållbar utveckling	100 000 DKK	Nordens Välfärdscenter/ Rådet för funktionshinder	2015-2017
3.1 Möten gränshinder	MR-S/ÄK- S/Rådets budget	150 000 DKK (50.000 per år)	Nordens Välfärdscenter/Rådet för funktionshinder	2015-2017
3.2 Projekt gränshinder arbetsmarknad	MR-A/ÄK-A	300 000 DKK	Extern uppdragstagare	2016-2017
3.3 Projekt gränshinder utbildningssystem	MR-U/ÄK-U	300 000 DKK	Extern uppdragstagare	2016-2017
Total		2440 000:-		

Nästa steg

Alla aktiviteter i denna handlingsplan beskrivs relativt generellt och de behöver bearbetas vidare och beskrivas mera i detalj senare under processen.

För varje aktivitet kommer därför att utarbetas en mer detaljerad projekt- och kommunikationsplan, ansvarsfördelning och budget. Detta görs gemensamt mellan nyckelverksamheter inom Nordisk ministerråds sekretariat.

Vissa av aktiviteterna kan sättas igång direkt. Detta medan andra aktivitetsförslag behöver förankras, behandlas och beslutas inom Nordiska ministerrådets olika fackråd.

Det är viktigt att personer med funktionsnedsättning och deras företrädare involveras på ett meningsfullt sätt i planering, genomförande och utvärdering av handlingsplanens verkställande.

Metoder för inkludering och implementering av funktionshindersperspektiv handlar om tillgänglighet i bred bemärkelse inklusive attityder.

Definitioner, termer och begrepp

OBS denna förteckning är endast påbörjad!

Funktionsnedsättning (danska funktionsnedsettelse, norska nedsatt funksjonsevne, engelska impairment) relaterar till en persons funktionsförmåga. Det finns många olika typer av funktionsnedsättningar: nedsatt rörelseförmåga, nedsatt syn, nedsatt hörsel och dövblindhet, nedsatt kognitiv förmåga, astma och allergier, stomi och inkontinens, psykisk funktionsnedsättning, nedsatt röst- och talfunktion, läs- och skrivsvårigheter, andra funktionsnedsättning.

Funktionshinder (danska handicap, engelska disability) relaterar till omgivningens grad av tillgänglighet. En otillgänglig miljö hindrar individer med funktionsnedsättning från att vara delaktiga.

Tillgänglighet i detta sammanhang handlar om hur omgivningen inklusive miljö, produkter, tjänster och information och kommunikation fungerar för personer med olika typer av funktionsnedsättning. Olika funktionsnedsättning kräver olika typ av tillgänglighet.

Universell utformning/design är saker, byggnader, system, miljöer och kommunikation som är designade på ett sätt som gör dem tillgängliga för alla, oavsett funktionsnedsättning.

Sektorsansvarsprincipen innebär att varje sektor i samhället ska ha ett ansvar för att utforma och bedriva sin verksamhet så att den blir tillgänglig för alla invånare, inklusive personer med funktionsnedsättning. Om det finns hinder för delaktighet är undanröjandet av dessa, lösningen på problemet, en del av ordinarie verksamhet inom sektorn.

UNCRPD eller CRPD är förkortning från engelskans United Nation Convention on Human Rights for Persons with Disabilities (FN:s konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning)

Inkludering betyder att röja de hinder som finns för att personer med funktionsnedsättning ska kunna vara delaktiga i ett sammanhang. Det kan handla om att förbättra tillgänglighet eller förändra attityder.

Gränshinder är olikheter eller begränsningar i lagstiftning mellan länder som gör det svårt eller omöjligt för personer att röra sig över landsgränser och inom varandras länder.

Kommentar till definitioner

Funktionsnedsättning och funktionshinder är begrepp som används olika i olika sammanhang, det finns ingen konsensus kring en exakt definition. Begreppen används på olika sätt i länderna och i statistiken mäts också personer med funktionsnedsättning som gruppering på olika sätt i olika sammanhang. Ofta är det aktuellt med standardiserade metoder för att på ett rättssäkert sätt exempelvis bedöma behov vid kompenserande insatser och stöd för personer med funktionsnedsättning. Då används olika metoder och instrument. Många av instrumenten som används i kommuner i de nordiska länderna är influerade av Världshälsoorganisationens, WHO:s, Internationella klassifikation för funktionstillstånd, ICF.

I talspråk, och även i text, används ofta "den funktionshindrade", "den handikappade" eller "den funktionsnedsatta" (på engelska "the disabled person"). Detta är problematiskt eftersom man tillskriver personen hindret fast man egentligen menar att personen har en funktionsnedsättning. Personen är i första hand en individ, inte sitt hinder. Identitet och attityder gentemot personer som på ett eller annat sätt avviker från normen är ett viktigt inslag i förändringsarbete för ökad inkludering.

Det finns en del standarder med indikatorer för tillgänglighet gällande exempelvis digitala miljöer och information, universell design av byggda miljöer. I vissa fall kan behoven av tillgänglighet för personer med en typ av funktionsnedsättning kollidera med en annan gruppns behov. Det kan

exempelvis gälla när personer är allergiska mot ledarhundar som är nödvändiga för personer som är blinda eller har en grav synnedsättning.

Många verksamheter har policys och checklistor för tillgänglighet. Lagstiftning mot bristande tillgänglighet finns exempelvis på arbetsmarknadsområdet. Norge har som enda nordiskt land ett utökat diskrimineringskydd för personer med funktionsnedsättning då även otillgängliga miljöer klassas som diskriminering.

Funktionshinderspolitik i de nordiska länderna och självstyrande områden

Traditionellt har funktionshindersfrågorna varit en strikt socialpolitiskt angelägenhet men sedan 1990-talet har de nordiska ländernas program i högre grad kommunicerat budskap som "Från patient/brukare till medborgare" för att ersätta det gamla sättet att tänka om personer med funktionsnedsättning som objekt för välfärdsstatens stöd och tjänster.

Särskilt sedan FN:s generalförsamling beslutade om konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, UNCRPD, har fokus alltmer förflyttats till att personer med funktionsnedsättning ska få rätt förutsättningar att åtnjuta sina fri- och rättigheter och därmed uppnå ett fullvärdigt medborgarskap på lika villkor som andra. Samtliga nordiska länder har skrivit under konventionen och den har ratificerats av Danmark, Sverige, Norge, Färöarna och Grönland. Island, Finland och Åland förbereder en ratificering inom snar framtid.

Funktionshinderspolitik i de nordiska länderna syftar generellt till inkludering av personer med funktionsnedsättning i alla samhällets områden. Länderna koordinerar sina strategier för implementering av politiken på liknande sätt men där finns också olikheter. I FN-konventionens 33:e artikel beskrivs hur konventionsstaterna i enlighet med sina förvaltningssystem ska utse en eller flera kontaktpunkter inom regeringen för frågor som gäller genomförandet av konventionen. Konventionsstaterna bör implementera konventionen genom tre särskilda mekanismer. Dels ska där finnas en koordinerande mekanism, dels en övervakande och så ska man involvera personer med funktionsnedsättning genom de organisationer som företräder dem i den övervakande mekanismen.

Nedan ges en översikt av hur funktionshinderspolitiken koordineras och hur FN-konventionen följs upp eller planeras följas upp samt basfakta om funktionshindersorganisationernas paraplyorgan. I rapporten Funktionshinderspolitik i Norden (Aalto och Montefusco, Nordens Välfärdscenter 2013) finns mer information. FN:s europeiska regionkontor har gjort en sammanställning av hur 17 länder, däribland Sverige och Danmark, organiserar implementeringen av artikel 33 CRPD. (ref)

Danmark

Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold har det koordinerande ansvaret for landets funktionshinderstrategiska arbete. Inom regeringskansliet finns en tvärministeriell arbetsgrupp. Den danska handlingsplanen för implementering av funktionshinderspolitiken har fokus på fem områden: Medborgarskap och deltagande, inkludering i utbildning och arbete, Innovativa lösningar, ny teknologi och ökad tillgänglighet, Sammanhang och kvalitet, och mer kunskap och bättre effekt.

Danskt institut för Menneskerettigheter övervakar implementeringen av konventionen.

I Danmark heter funktionshindersorganisationernas paraplyorgan Danske Handicaporganisationer. På ungdomsområdet heter paraplyorganisationen SUMH – Sammenslutningen af Unge med Handicap. Härutöver har Danmark DCH – Det Centrale Handicapråd, som är ett oberoende råd, till vilket socialministern utser medlemmarna.

Finland

I Finland är det Social- och hälsovårdsministeriet som har det koordinerande ansvaret. Andra departement involveras enligt sektorsansvarsprincipen i genomförande och uppföljning. Inom regeringskansliet finns en tvärministeriell arbetsgrupp.

Det funktionshinderspolitiska programmet innefattar fjorton politikområden: ett självständigt liv, delaktighet och deltagande i samhällsfrågor, byggd miljö, trafiktjänster, utbildning och studier, arbete, hälso- och sjukvård och rehabilitering, social trygghet, rättsskydd, säkerhet och integritet, kultur och fritid, diskriminering som drabbar personer med funktionsnedsättning, förstärkning av kunskapsbasen, tryggheten av hållbara resurser för handikappolitiken, internationellt samarbete där rättigheterna för personer med funktionsnedsättning ska beaktas som genomgående tema i olika verksamheter och forum.

Det finns ännu ingen övervakande mekanism utsedd men frågan utreds i en kommitté knuten till Utrikesministeriet.

Finlands paraplyorganisation för funktionshindersorganisationerna heter Vammaisfoorumi (Handikappforum). Vammaisfoorumi ingår i regeringens riksomfattande råd för funktionshindersfrågor, VANE.

Island

På Island är det Valfärdsministeriet som har det överordnade ansvaret för landets funktionshindersstrategiska arbete. Strategin har åtta policyområden: Tillgänglighet, anställning, socialskydd/självständigt liv, hälsa, representation och medvetandegörande, mänskliga rättigheter, utbildning och deltagande.

Det finns ännu ingen övervakande mekanism utsedd men frågan utreds i en kommitté knuten till Inrikesministeriet.

På Island heter paraplyorganisationerna Öryrkjabandalag Íslands (ÖBI) och Throskahjálp. Båda organisationerna ingår i Rättighetsvakten för personer med funktionsnedsättning.

Norge

Ansvar för den samordnade politiken för personer med funktionsnedsättning ligger hos i Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD).. Departementens olika fackdirektorat förvaltar olika medel och metoder som används för att nå de funktionshinderspolitiska målen inom sin sektor.

Likestillings- og diskrimineringsombudet bevakar implementeringen av FN-konventionen.

Norges två största paraplyorganisationer heter Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO) som har 75 medlemsorganisationer och Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner (SAFO) som har tre medlemsorganisationer. Organisationerna har regelbundet dialoger med

regeringens politiker, departement och fackmyndigheter. Dessa möten är i flera fall avtalsbefästa. Unge funktionshemmede är en paraplyorganisation för ungdomsorganisationer för unga med funktionsnedsättning.

Sverige

I Sveriges ansvarar Socialdepartementet för funktionshinderspolitiken. Genomförandet främjas och följs upp av Myndigheten för delaktighet. Inom regeringskansliet finns en interdepartemental arbetsgrupp samt en funktionshindersdelegation som leds av ansvarigt statsråd

I Sveriges funktionshinderpolitiska strategi som löper fram till 2016 prioriteras tio områden: arbetsmarknad, social, utbildning, transport, IT, Ökad fysisk tillgänglighet, rättsväsendet, folkhälsa, kultur, medier och idrott samt konsumentpolitik.

Implementeringen av funktionshinderspolitiken genomförs bland annat av drygt 20 strategiska myndigheter som själva tagit fram och föreslagit mål för sina respektive sektorer och verksamheter.

Sveriges funktionshinderspolitik grundas på mänskliga rättigheter. Myndigheten för delaktighet har ett strategiskt uppdrag att främja genomförandet. I Sverige finns idag ingen utpekad aktör med det formella uppdraget att bevaka implementeringen av konventionen. Sveriges två samarbetsorganisationer heter Handikappförbunden som har 37 medlemsförbund och Federationen Lika Unika som har sex medlemsförbund. Det finns en samarbetsorganisation för ungdomsorganisationernas samarbetsorganisation heter Unga för Delaktighet och har fem medlemsorganisationer. Samtliga ingår i regeringens funktionshindersdelegation.

Färöarna

Färöarna har ingen strategi för funktionshindersområdet men Socialministeriet har en viktig roll i utvecklingen av funktionshindersområdet, bland annat i det tvärsektoriella samarbetet. Respektive departement har ansvar för funktionshindersperspektivet i politiken för sina områden.

Den färöiska regeringen har inte beslutat om vilken aktör som ska följa upp konventionen.

Den färöiska paraplyorganisationen heter Meginfelag teirra Brekaðu i Føroyum, MBF. MBF ingår i Landsstyrets råd för funktionshinderfrågor (officiellt namn?).

Grönland

Grönlands självstyre, Naalakkersuisut, antog 1 januari 2011 en ny lagstiftning som innebär att ansvar och beslutskompetens om funktionshinderområdet och finansieringen av omsorgen lades ut på kommunerna. Departementet for Familie og Justitsvæsen har tillsynsansvar. Utvärderingen av verksamheten i kommunerna påbörjas 2014 i dialog med KANUKOKA som är kommunernas samarbetsorgan.

Kunskaps- och Rådgivningscenteret om Funktionshinder, IPIS, koordinerar insatser och kunskap om området.

Grönland har beslutat att Danskt Menneskerettsintitut har uppdraget att övervaka implementeringen av FN-konventionen i Grönland.

Grönlands Råd for Menneskerettigheder etablerades och startade sin verksamhet den 1 januari 2013. Rådet ska bland annat delta i övervakning av och rapportering om människorättssituationen i Grönland och ge råd till det grönländska parlamentet och regeringen. Men rådet har också i uppgift att stödja civilsamhällets arbete och medverka till kommunikation om mänskliga rättigheter.

Grönland har ännu ingen paraplyorganisation men det finns ett antal landstäckande förbund. Kalaallit Nunaanni Innarluutillit Piginnaanikitsut Kattuffiat, KNIPK, är en landstäckande förening för personer med olika typer av funktionsnedsättningar.

Åland

Social- och miljöavdelningen har det övergripande ansvaret för koordineringen av Ålands funktionshinderspolitiska program. Programmet ska implementeras enligt sektorsansvarsprincipen av sex av landsskapsregeringens förvaltningar samt av Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet, Ams.

Ålands regering har inte tagit något formellt beslut om vilken aktör som ska övervaka implementeringen av konventionen när den ratificeras.

På Åland heter funktionshindersorganisationen Ålands Handikappförbund som ingår i landskapsregeringens handikappolitiska råd.

Lista på personer som deltagit i utformningen av handlingsplanen

Anders Geertsen, avdelningschef Nordiska Ministerrådets sekretariat

Anna Bruce, Lektor i Mänskliga rättigheter, Historiska institutionen, Lunds universitet, skriftliga kommentarer

Arne Lein, ordförande, och Vidgis Endahl, daglig ledare, SAFO, Norge, 130320

Arvid Lindén, Analyschef, Handisam, skriftliga kommentarer

Ása Olsen, daglig ledare, MBF, Färöarna, 130325

Ásta Friðjónsdóttir, kontorschef, Throskahjalp, Island, 130409

Benny Kokholm, Inooqat, Grönland, 130826

Berit Therese Larsen, rådgivare, FFO, Norge, 130320

Carita Björklund, MBF Färöarna, ordinarie medlem i Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder

Dennis Soendergaard, Nordens Välfärdscenter

Doris Bjarkhamar, Socialministeriet Färöarna, ordinarie medlem i Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder

Ellen Calmon, Öryrkjabandalag Íslands (ÖBI), ordinarie medlem i Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder

Evastina Björk, Nordiska Högskolan för Folkhälsovetenskaper, 140120

Gudmundur Magnusson , ordförande, ÖBI, Island, 130409

Gunilla Lindqvist, Landskapsregeringen Åland, ordinarie medlem i Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder

Harriet Storsved, organisationssekreterare, Ålands Handikappförbund, Åland, 130513

Idun Klette Låhne, fackchef, FFO, Norge, 130320

Inge Storgaard Bonfils, Professionshøjskolen Metropol, København, ordinarie medlem i Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder

Ingrid Burman, ordförande Handikappförbunden, ordinarie medlem i Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder

Janus Tarp, jurist Sorø Kommune, ordinarie medlem i Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder

Kai Koivumäki, senior rådgivare Nordiska Ministerrådets sekretariat

Karen Joelsen Kristensen, Departementet for Familie og Justitsvæsen, ordinarie medlem i Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder

Ken Gammelgård, förbundssekreterare, DHR, Sverige, 130604

Knut Magne Ellingsen, Funksjonshemmedes Felles Organisasjon, ordinarie medlem i Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder

Lars Lindberg, författare och konsult, Sverige

Lilja Þorgeirsdóttir, daglig ledare, ÖBI, Island, 130409

Lotta Sondell, generalsekreterare, Lika Unika, Sverige, 130506

Maria Johansson, ordförande, DHR, Sverige, 130604

Mikael Klein, intressepolitisk chef, Handikappförbunden, Sverige, datum, 130604

Ola Balke, Handisam, Sverige, ordinarie medlem i Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder

Olav Rand-Bringa, Barne- likestillings og inkluderingsdepartementet, 140213

Per-Olof Hedvall, Certec, Sverige, 140120

Pirkko Mahlamäki, generalsekreterare, Handikappforum, Finland, 130408

Ralf Hellman, ordförande, Ålands Handikappförbund, Åland, 130513

Rannveig Traustadóttir, professor i Funktionshinderstudier, Islands universitet, skriftliga kommentarer

Rún Knútsdóttir, Islands Velfærdsministerie, ordinarie ledamot Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder

Simo Vehmas, professor i Funktionshinderstudier, Helsingfors universitet, 131110

Signe Højsteen, senior rådgivare, Danske Handicaporganisationer, Danmark, 130612

Stig Langvad, ordförande, Danske Handicaporganisationer, Danmark, 130612

Stina Sjöblom, sakkunnig THL, Finland, ordinarie medlem i Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder

Susanne Olsen, ordförande, och Jeppe Kerckhoffs, politisk konsulent, Dansk Handikapfförbund, Danmark, 130315

Thale Simonsen, NIKPK Grönland, 130827

Ulrika Krook, jurist SAMS, Finland, ordinarie medlem i Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder

Vilborg Hauksdóttir, Nordiska Ministerrådets sekretariat

Viveka Landgårds, ordinarie ledamot Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder

Åse Kari Haugeto, Deltasenteret, Norge, ordinarie medlem i Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder

Grupper:

Expertgruppsmöte vid Nordiska ministerrådets sekretariat den 13 februari 2014 och Nordiska rådets välfärdsutskott den 8 april 2014.

Nordiska ministerrådets Ämbetsmannakommitté för Social- och hälsopolitik vid Nordiska ministerrådets sekretariat den 29 april 2014